

Sygn. akt II CSK 604/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 czerwca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Henryk Pietrkowski

SSN Paweł Grzegorzczak

w sprawie z powództwa A.R. - Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w [...] przeciwko A. S., B. S. i M. S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 2 czerwca 2017 r.,

skargi kasacyjnej pozwanych

od wyroku Sądu Okręgowego w [...]

z dnia 5 listopada 2015 r., sygn. akt II Ca .../15,

oddala skargę kasacyjną

UZASADNIENIE

A. R. - komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w [...] wniosła o zasądzenie solidarnie od A. S., B. S. i M. S., jako spadkobierców J.S., kwoty 54.878,09 zł

A. S., B. S., M. S. wniesli o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 3 sierpnia 2015 r. Sąd Rejonowy w [...] zasądził od pozwanych, jako spadkobierców J. S. na rzecz A.R. - komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w [...] kwotę 54.878,09 zł oraz kwotę 2.994 zł tytułem zwrotu kosztów procesu i odstąpił od obciążenia pozwanych obowiązkiem zwrotu poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa wydatków na wynagrodzenie biegłego.

Sąd Rejonowy ustalił, że J. S. pełniący urząd komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w [...] 14 września 2007 r. zawarł z PKO Bank Polski S.A. w Warszawie umowę kredytu obrotowego w kwocie 80.000 zł, a wierzytelność kredytodawcy zabezpieczył przelewem środków w kwocie 100.000 zł, zaksięgowanych na koncie prowadzonej przez niego kancelarii komorniczej. W dniu zawarcia umowy bank przełał środki podlegające udostępnieniu komornikowi na podstawie umowy na rachunek bieżący prowadzonej przez niego kancelarii, tożsamy z rachunkiem prowadzonym dla tej kancelarii po objęciu urzędu komornika przez powódkę. Tego samego dnia, w celu zabezpieczenia udzielonego kredytu, komornik J. S. zawarł z bankiem umowę, na podstawie której przełał kwotę 100 000 zł z rachunku kancelarii na rachunek banku.

J. S. zmarł 25 września 2008 r., a spadek po nim nabyli na mocy ustawy pozwani w częściach po 1/3, wszyscy z dobrodziejstwem inwentarza.

Zarządzeniem z 6 października 2008 r. Prezes Sądu Apelacyjnego w [...] wyznaczył G. G. - komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w T. zastępcą zmarłego J. S. Stan środków kancelarii komornika J. S. 9 października 2008 r., w czasie jej przekazania zastępcy, wynosił 449.423,52 zł, a zobowiązania związane z jej prowadzeniem - 557.859,78 zł; ujemne saldo wynosiło zatem - 128.436,26 zł.

12 stycznia 2009 r. bank jako kredytodawca wezwał pozwaną B. S. do

zapłaty zaciągniętego przez jej męża kredytu, a po bezskutecznym upływie terminu do zaspokojenia żądania, zrealizował udzielone przez kredytobiorcę zabezpieczenie, dokonując potrącenia kwoty 54.878,09 zł w celu spłaty kapitału i odsetek z przelanej na jego rzecz kwoty 100.000 zł, zaś pozostałą kwotę 45.121,91 zł przekazał na rachunek bieżący zastępcy zmarłego komornika – G. G. G. G. jako zastępca J. S. - wzywała Bank do zwrotu pobranej kwoty zabezpieczenia, czemu bank odmówił. Powództwo o zapłatę wytoczone przez G.G. przeciwko kredytodawcy o zwrot niespłaconej części kredytu, potrąconej ze środków przelanych na jego zabezpieczenie zostało oddalone wyrokiem Sądu Rejonowego w [...] z 21 lipca 2009 r. Apelacja powódki od tego wyroku została oddalona wyrokiem z 16 listopada 2009 r.

Decyzją Ministra Sprawiedliwości z 27 marca 2009 r. powódka – A. R. została powołana na stanowisko komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w [...] po zmarłym J.S.. 11 sierpnia 2009 r. doszło do przekazania kancelarii J.S. przez jego zastępcę G.G. komornikowi A. R. Stan kasy wynosił wówczas 279.629,41 zł, zobowiązania 334.507,50 zł, saldo kancelarii było zatem ujemne - 54.878,09 zł.

Sąd Rejonowy stwierdził, że nie ma możliwości ustalenia stanu środków finansowych na rachunku bankowym i w kasie kancelarii komorniczej J.S. na innej podstawie, jak tylko według protokołu przejęcia tej kancelarii przez jego zastępcę G.G.. Nie ma też możliwości ustalenia, czy i jakie kwoty oraz z jakiego tytułu wpływały po śmierci zmarłego komornika na konto bankowe jego kancelarii do czasu jej przejęcia przez zastępcę. Nie można zatem wskazać, czy i jak te środki zostały rozdysponowane. Opłaty egzekucyjne naliczone za życia komornika J.S. ustalone orzeczeniami, które uprawomocniły się jeszcze przed jego śmiercią, wyniosły ogółem 75.092,48 zł i zostały przez G.G. przeznaczone na częściowe pokrycie niedoboru kasowego. Opłaty egzekucyjne stwierdzone orzeczeniami, które uprawomocniły się po śmierci komornika, nie są należne spadkobiercom zmarłego komornika (art. 63 ust. 5 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1138; dalej: „u.k.s.e.”). G.G. w okresie działalności jako zastępca komornika otrzymała zwrot opłat pocztowych w kwocie ogółem 66.362,50 zł i poniosła wydatki na korespondencję w kwocie 93.239,10 zł.

Saldo ujemne tego rozliczenia wyniosło - 26.876,60 zł i zostało pokryte z własnych środków zastępcy komornika.

Przejmując kancelarię po J.S. jego zastępca G.G. zastała debet w kasie w wysokości - 128.436,26 zł oraz saldo - 100.000 zł w związku z depozytem na rachunku PKO BP S.A. zabezpieczającym kredyt. Zdaniem powódki, niedobór w kasie komornika J.S. był efektem przedwczesnego, nieuzasadnionego pobierania przez J.S. należnego wynagrodzenia, bez oczekiwania na rozliczenie kancelarii do końca miesiąca. Zastępca komornika G.G. zdołała zmniejszyć zadłużenie kancelarii (saldo - 128.436,26 zł) ostatecznie do kwoty 54.878,09 zł, z jakim powódka przejęła kancelarię.

Zastępca komornika G.G. pozostawiła powódce, gdy ta przejmowała kancelarię, kwotę 25.000 zł pochodzącą z należnych jej opłat celem dokonania archiwizacji dokumentów, zarówno jej, jak i komornika J.S.. Powódka wykorzystała te środki praktycznie w całości na cele archiwizacji. Zastępca komornika G.G. pozostawiła do dyspozycji powódki kwotę 7.736,02 zł, należną tytułem składek na ZUS od zatrudnionych w kancelarii pracowników za okres, kiedy pełniła funkcję zastępcy komornika. Kwota ta została wypłacona G.G. 10 września 2009 r.

Powódka odkupiła od pozwanych jako spadkobierców J.S. niektóre ruchomości stanowiące wyposażenie kancelarii za kwotę około 4.000 zł, a pozostałe ruchomości przekazała pozwanym.

Na rok przed śmiercią J.S. przejął dodatkowo kancelarię w T. i był zaskoczony tym, co w niej zastał. Musiał ją zorganizować od podstaw. Z kancelarii w [...] dowoził pieniądze na wypłaty dla pracowników w T.. Mówił żonie, że wszystkie pieniądze, które zarabia, przeznacza na kancelarię w T. i że taka sytuacja musi potrwać.

Pozwana B. S. aktualnie pobiera rentę po zmarłym mężu w kwocie netto ok. 800 zł miesięcznie. Mieszka z dwójką dzieci - pozwanymi, którzy są na jej utrzymaniu. Po śmierci męża otrzymała protokół z przejęcia kancelarii. Nie brała udziału w czynnościach związanych z przejmowaniem kancelarii męża i nie wie, czy protokół jest prawidłowy. Nie wiedziała o zaciągnięciu kredytu przez męża.

W ocenie Sądu Rejonowego, legitymacja procesowa powódki do wystąpienia

z dochodzonym roszczeniem wynika z art. 63 ust. 1-6, art. 27 i art. 27a u.k.s.e. oraz art. 922 § 1-3 k.c. W przepisach tych ustawodawca dał wyraz woli zabezpieczenia ciągłości działania kancelarii komorniczej w razie zgonu komornika, gdy nie dochodzi ostatecznie do jej likwidacji, tylko wyznaczenia zastępcy zmarłego komornika, a następnie przejęcia tej kancelarii przez innego komornika wskazanego przez Ministra Sprawiedliwości. Skoro powódka kontynuuje wykonywanie zadań po zmarłym komorniku, to może dochodzić uzupełnienia niedoboru kasowego zastanego w chwili przejęcia kancelarii. Powódka nie byłaby legitymowana do dochodzenia roszczenia, gdyby doszło do likwidacji kancelarii zmarłego komornika, a ona sama zorganizowała nową kancelarię.

Art. 27a u.k.s.e. przewiduje odpowiednie stosowanie art. 3a i art. 28 u.k.s.e. do zastępcy komornika odwołanego lub zmarłego, gdy powrót do rewiru zastępowanego komornika nie jest możliwy i zastępstwo jest stałe (wyrok Sądu Najwyższego z 26 września 2007 r., IV CSK 133/07, OSNC 2008, nr 11, poz. 132). Zastępca odwołanego lub zmarłego komornika wykonuje na własny rachunek czynności egzekucyjne oraz inne czynności przekazane na podstawie odrębnych przepisów i stosuje się do niego przepisy o podatku dochodowym od osób fizycznych, o ubezpieczeniach społecznych, o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym oraz dotyczące osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą. Ustawodawca uregulował zasady wynagrodzenia zastępcy komornika, wskazując w art. 63 ust. 3 u.k.s.c., że należy mu się cały dochód zastępowanego komornika, pomniejszony o koszty działalności egzekucyjnej komornika i sumy określone w art. 63 ust. 5 u.k.s.c.

Skoro wielkość należnych zmarłemu komornikowi opłat w prawomocnie zakończonych przed datą jego zgonu postępowaniach egzekucyjnych (75.092,48 zł) nie wystarczyła na pokrycie całego pozostałego na datę zgonu „niedoboru kasowego” (- 128.436,26 zł), czego nie zdołała także w trakcie swojej działalności w roli zastępcy zmarłego komornika zniwelować G.G. (- 54.878,09 zł), to pozwani są zobowiązani do uzupełnienia tej kwoty, została ona bowiem pobrana przez bank ze środków kancelarii komorniczej przelanych na zabezpieczenie jego wierzytelności kredytowej, za zaspokojenie której odpowiadają spadkobiercy J.S., a nie osoba, która przejęła jego kancelarię. Nie ma wątpliwości, że podlegające

dziedziczeniu zobowiązanie kredytowe, które wygasło na skutek dokonanego przez bank potrącenia z udzielonego zabezpieczenia (przelewu), obciążyło działalność następców w zakresie sprawowanego urzędu zmarłego komornika, których bilans działania jest obarczony owym niedoborem kasowym, chociaż nie oni doprowadzili do jego powstania, a jednocześnie uzyskany w myśl art. 63 ust. 5 u.k.s.e. dochód należny komornikowi J.S. był niedostateczny do pokrycia niedoboru. Pozwani odnieśli zatem korzyść majątkową kosztem powódki w tym sensie, że wskutek dokonanego przez bank potrącenia z udzielonego przez spadkodawcę zabezpieczenia (na środkach finansowych nie stanowiących przedmiotu jego własności) kredytodawca nie dochodził od nich zwrotu niespłaconej części kredytu, w zakresie, w jakim zaspokoił się z udzielonego zabezpieczenia.

Wyrokiem z 5 listopada 2015 r. Sąd Okręgowy w [...] oddalił apelację pozwanych od wyroku Sądu Rejonowego.

Sąd Okręgowy zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego i stwierdził, że komornik J.S. zaciągnął zobowiązanie kredytowe, które zostało zaspokojone przez wierzyciela co do kwoty 54.878,09 zł ze środków przelanych na rzecz banku tytułem zabezpieczenia. Kancelaria komornika J.S. została przejęta przez zastępcę komornika G.G., a następnie przez powódkę, która ma legitymację do żądania uzupełnienia niedoboru powstałego w związku z zawarciem umowy zabezpieczenia kredytu i realizacją tego zabezpieczenia, a zobowiązanymi do uzupełnienia tych środków na rachunku kancelarii są spadkobiercy zmarłego komornika.

Sąd Okręgowy zgodził się ze stanowiskiem Sądu Rejonowego, że art. 63 ust. 5 u.k.s.e., przyznający spadkobiercom zmarłego komornika prawo tylko do opłat prawomocnie ustalonych przed śmiercią komornika, nie jest sprzeczny z Konstytucją, co potwierdza dotychczasowe orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Okręgowego z 5 listopada 2015 r., pozwani zarzucili, że został on wydany z naruszeniem art. 227, art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 162 i art. 382 k.p.c. oraz art. 386 § 5 i art. 391 k.p.c. przez zaniechanie przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego z zakresu księgowości, który na

podstawie dokumentacji finansowej kancelarii komorniczej J.S., miał odpowiedzieć na pytania: a) czy była możliwość bieżącej obsługi kredytu, którego spór dotyczy, przez zastępcę komornika G.G. w trakcie wykonywania czynności zastępczych? b) jaki był stan środków pieniężnych na rachunkach bankowych i w kasie kancelarii zmarłego J.S.? c) jakie kwoty i z jakiego tytułu wpływały po jego śmierci do czasu przejęcia kancelarii przez zastępcę komornika G.G., w jaki sposób zostały rozdysponowane? d) czy i jakie zobowiązania związane z działalnością zmarłego komornika powstały lub stały się wymagalne? e) jaka była wysokość opłat naliczonych za życia J.S., co do których orzeczenia uprawomocniły się po jego śmierci i w jaki sposób były rozliczane? f) czy i w jaki sposób zostały rozliczone przez zastępcę komornika wydatki na korespondencję, o których mowa w art. 39 u.k.s.e.? g) czy zastępca komornika osiągnął dochód w poszczególnych miesiącach swojej działalności i w jaki sposób dochód ten był wyliczony oraz art. 386 § 5 w zw. z art. 328 § 2 i art. 391 § 1 k.p.c. przez zaniechanie ustaleń co do składki ZUS od wynagrodzeń w kwocie 7.736,02 zł wykazanej po stronie zobowiązań przez zastępcę komornika G.G. w protokole przekazania kancelarii powódce z 11 sierpnia 2009 r. i wyjaśnienia przyczyn, dla których kwota ta powinna obciążyć spadkobierców zmarłego komornika.

Pozwani zarzucili także, że zaskarżony wyrok zapadł z naruszeniem prawa materialnego, to jest art. 405 k.c. w zw. z art. 63 ust. 1-6 u.k.s.e. oraz art. 27 i art. 27a u.k.s.e. i art. 922 § 1-2 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że powódce przysługuje dochodzone roszczenie; - art. 2, art. 32 ust. 1 i art. 64 ust. 2 Konstytucji RP przez zastosowanie w sprawie sprzecznego z Konstytucją RP art. 63 ust. 5 u.k.s.e., pozbawiającego spadkobiercę zmarłego komornika prawa do opłat, które uprawomocniły się po śmierci komornika, a przed objęciem obowiązków przez zastępcę komornika, czy też już po objęciu tych obowiązków tylko na skutek upływu terminu, jak również do opłat, które przypadły następcy komornika, gdy jedyną czynnością, jaką podjął, było wydanie postanowienia w przedmiocie kosztów.

Pozwani wniesli o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, a ewentualnie o uchylenie tego wyroku i zmianę wyroku Sądu Okręgowego przez oddalenie

powództwa w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Art. 227 k.p.c. ukierunkowuje aktywność dowodową zarówno sądu, jak i stron przez wskazanie, że przedmiotem dowodu powinny być tylko fakty mające znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, a zatem te, które w świetle obowiązującego prawa decydują o powstaniu oraz treści praw i obowiązków będących przedmiotem sporu. Do naruszenia art. 227 k.p.c. dochodzi wtedy, gdy sąd prowadzi w sprawie dowody na okoliczności nie mające znaczenia z punktu widzenia charakteru dochodzonego roszczenia, tak gdy chodzi o jego zasadę, jak i wysokość. Z art. 227 k.p.c. nie wynika, żeby to na sądzie ciążyły obowiązki w zakresie poszukiwania dowodów istotnych w sprawie. O tym, kto ma dostarczać sądowi wiedzy o faktach i z jakimi konsekwencjami powinien liczyć się w razie niewykonania tych obowiązków, stanowi art. 6 k.c.

Sąd Rejonowy, przed którym postępowanie w niniejszej sprawie toczyło się dwukrotnie, przeprowadził w niej wszystkie dowody zaoferowane mu przez strony. Skorzystał też z dowodu z opinii biegłego z zakresu księgowości (art. 278 § 1 k.p.c.). Powołany w sprawie biegły przeanalizował dostępne dokumenty obrazujące sposób prowadzenia spraw finansowych w kancelarii J.S. i na tej podstawie opracował opinię przyjętą przez Sądy obu instancji za podstawę ustaleń. Sąd Rejonowy oddalił wniosek pozwanych o zlecenie sporządzenia opinii innemu jeszcze biegłemu z zakresu księgowości, a przyczyny zajęcia takiego stanowiska logicznie objaśnił. Wskazał, że do dyspozycji biegłego, który sporządził opinię, zostały oddane wszystkie zebrane w sprawie materiały pozwalające wnioskować o sprawach finansowych kancelarii. Zgłaszając wniosek o powołanie w sprawie kolejnego biegłego, pozwani nie sformułowali rzeczowych zarzutów przeciwko wnioskowi złożonej w sprawie opinii ani też nie dostarczyli materiałów, na bazie których kolejny biegły mógłby uzupełnić dane konieczne do precyzyjniejszego zbadania przeanalizowanego już problemu. Trzeba podkreślić, że zadaniem biegłego nie jest dostarczanie sądowi wiedzy o tych faktach, na które powinny powołać się same strony, a przy tym wykazać właściwy im czas, przebieg i treść, lecz jedynie - z odwołaniem się do wiedzy specjalistycznej - sformułowanie

wniosków o zależnościach przyczynowych między takimi faktami.

Niektóre spośród okoliczności, na potrzebę wyjaśnienia których pozwani powołują się w skardze kasacyjnej zarzucając Sądowi Okręgowemu, że ten nie uzupełnił postępowania dowodowego, zostały objęte ustaleniami przytoczonymi przez Sąd Rejonowy. W taki sposób należy ocenić problem stanu środków pieniężnych na rachunkach bankowych i w kasie kancelarii J.S. w chwili powołania jego zastępcy, a następnie przekazania kancelarii powódce oraz wysokości opłat egzekucyjnych, których dotyczy art. 63 ust. 5 u.k.s.c. W świetle przepisów, które regulują zasady finansowania działalności egzekucyjnej i dochodów, do których mają prawo komornicy, ich zastępcy i następcy na urzędzie, inne kwestie podnoszone przez pozwanych nie miały znaczenia dla rozstrzygnięcia.

W toku ponownego rozpoznania sprawy Sąd Rejonowy niewątpliwie wyjaśnił, że roszczenie dochodzone przez powódkę nie ma związku ze składkami na ubezpieczenia społeczne podlegającymi odprowadzeniu od wynagrodzeń pracowników kancelarii za okres już po śmierci komornika, gdyż dotyczy obowiązku zwrotu kwoty przelejanej 14 września 2007 r. z rachunku kancelarii i na początku 2009 r. rozliczonej przez bank z niespłaconym zobowiązaniem zmarłego komornika wobec banku z tytułu spłaty kredytu obrotowego, które to zobowiązanie nie może obciążać zastępcy komornika, czy jego następcy na urzędzie, lecz spadkobierców.

Za bezzasadne trzeba zatem uznać zgłoszone przez pozwanych zarzuty odnoszące się do prawa procesowego.

2. W świetle prawa konstytucyjnego i przepisów ustrojowych zawartych w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji oraz kodeksie postępowania cywilnego, komornika należy uznać za monokratyczny, państwowy organ egzekucyjny, który na zasadzie wyłączności wykonuje czynności egzekucyjne w sprawach cywilnych i w tym zakresie jest ustawowo wyposażony w funkcje władcze. Po znowelizowaniu ustawy o komornikach sądowych i egzekucji z mocą od 1 stycznia 2002 r., komornik utracił status pracownika sądowego, a powierzone mu czynności realizuje na własny rachunek, jako osoba wykonująca zawód zaufania publicznego. Samodzielność finansowa komornika polega na tym, że nie otrzymuje on wynagrodzenia za pracę, czy środków na utrzymanie urzędu

bezpośrednio z budżetu Państwa, ale swoje wynagrodzenie oraz wynagrodzenie zatrudnianych pracowników oraz koszty działalności egzekucyjnej pokrywa wyłącznie z wpływów z opłat egzekucyjnych pobieranych stosownie do obowiązującej taryfy. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (por. wyroki z 29 stycznia 2013 r., K 1/11, OTKA 2013, nr 1, poz. 6, z 30 kwietnia 2012 r., SK 4/10, OTK-A 2012, nr 4, poz. 42 i postanowienie z 14 grudnia 2011 r., SK 29/09, OTK-A 2011, nr 10, poz. 130) oraz Sądu Najwyższego (por. uchwały z 17 grudnia 2010 r., III CZP 93/10, OSNC 2011, nr 7-8, poz. 80, z 22 października 2002 r., III CZP 65/02, OSNC 2003, nr 7-8, poz. 100, z 23 maja 2012 r., III CZP 17/12, OSNC 2013, nr 1, poz. 3 oraz wyroki z 20 sierpnia 2009 r., II CSK 60/09, nie publ. i z 6 października 2010 r., II CSK 184/10, OSNC-ZD 2011, nr A, poz. 21) przyjęto, że opłata egzekucyjna jest daniną publiczną, a nie zapłatą za wykonanie poleceń wierzyciela. Jest ona jedynym źródłem utrzymania całego systemu egzekucji sądowej prowadzonej przez komorników oraz swoistą dolegliwością dla dłużnika, która ma motywować do terminowej spłaty zobowiązań. Dla jej ustalenia nie ma znaczenia to, czy nakład pracy komornika jest do niej współmierny, czy nie. Z opłaty egzekucyjnej komornik musi bowiem pokryć także koszty związane z wyposażeniem lokalu, zatrudnieniem pracowników czy zorganizowaniem pracy kancelarii. Stanowi ona jeden z rodzajów opłat sądowych i ma charakter należności przymusowej, określonej normatywnie co do wysokości, sposobu ustalania i pobierania.

Zasada ciągłości urzędu wymaga zabezpieczenia warunków do kontynuowania działań egzekucyjnych na rzecz wierzycieli także w czasie, gdy komornik nie może przejściowo lub na stałe pełnić obowiązków (art. 26 ust. 1 i 4 u.k.s.e.). Jej realizację umożliwia instytucja zastępstwa komornika. Zastępcy komornika powoływanemu do czasu objęcia przez inną osobę urzędu w tej samej kancelarii lub do czasu zlikwidowania kancelarii należy się wynagrodzenie za czynności wykonywane w ramach zastępstwa. Jest to uzasadnione z uwagi na zaangażowanie sił i środków zastępcy w działalność w kancelarii zastępowanego komornika oraz z uwagi na to, że odpowiada on jak komornik za skutki wykonanych czynności (art. 23 ust. 2 u.k.s.e.).

Zastępca komornika wyznaczony w razie śmierci albo odwołania komornika

działa do czasu objęcia urzędu przez nowo powołanego komornika w kancelarii, którą prowadził komornik zastępowany, albo do czasu zakończenia likwidacji tej kancelarii, jeśli nowo powołany komornik zorganizuje własną kancelarię lub też na zwolnione stanowisko nie zostanie powołany nowy komornik. Zastępcy komornika wyznaczonemu w związku ze śmiercią lub odwołaniem komornika należy się cały dochód zastępowanego komornika (art. 63 ust. 3 u.k.s.e.), który należy obliczyć jako różnicę między pobranymi i ściągniętymi w danym miesiącu opłatami egzekucyjnymi oraz zwróconymi wydatkami gotówkowymi za przejazdy, określonymi w art. 39 ust. 2 pkt 3 u.k.s.e. a kosztami działalności egzekucyjnej komornika i sumami należnymi innym osobom na podstawie art. 63 ust. 5 u.k.s.e. W świetle art. 63 ust. 5 u.k.s.e. takimi „innymi osobami” są spadkobiercy zmarłego komornika, którym należne są opłaty prawomocnie ustalone przed śmiercią komornika. Nie oznacza to jednak, że spadkobiercy zmarłego komornika są upoważnieni do zażądania wypłacenia im wszystkich opłat egzekucyjnych prawomocnie ustalonych w poszczególnych sprawach przed dniem otwarcia spadku. Jak już powiedziano, opłaty te stanowią źródło finansowania działalności egzekucyjnej i z ich puli muszą być w skali każdego miesiąca rozliczeniowego pokrywane koszty działalności egzekucyjnej. Przyznanie spadkobiercom zmarłego komornika uprawnienia do zażądania opłat prawomocnie ustalonych przed śmiercią komornika nie może prowadzić do przerzucenia na inne osoby obciążeń związanych z działalnością egzekucyjną kancelarii za czas do otwarcia spadku. Oznacza to, że mogą oni zażądać wypłacenia im środków określonych w prawomocnych postanowieniach o ustaleniu wysokości opłat egzekucyjnych, które nie zostały zużyte na pokrycie kosztów działalności egzekucyjnej zmarłego komornika do czasu otwarcia spadku.

Sądy obu instancji nie dopatrzyły się podstaw do wystąpienia do Trybunału Konstytucyjnego o wyjaśnienie sygnalizowanych przez pozwanych wątpliwości co do zgodności art. 63 ust. 5 u.k.s.e. z Konstytucją RP. O jego zgodności z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP w zakresie, w jakim nie przyznaje odwołanemu komornikowi opłat przez niego ustalonych w postanowieniach, których prawomocność nastąpiła po odwołaniu, Trybunał Konstytucyjny wypowiedział się w wyroku z 13 grudnia 2011 r., SK 44/09 (OTK-A 2011, nr 10, poz. 117). W wyroku

z 16 czerwca 2009 r., SK 5/09 (OTK-A 2009, nr 6, poz. 84) stwierdził, że art. 63 ust. 5 u.k.s.e. w zakresie, w jakim nie przyznaje zastępcy komornika - ustanowionemu w związku z odwołaniem albo śmiercią komornika - prawa do opłat egzekucyjnych prawomocnie przez niego ustalonych przed odwołaniem, jest niezgodny z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 i art. 2 Konstytucji. Analiza uzasadnień obu orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego pozwala określić zasady wykładni art. 63 ust. 5 u.k.s.e. i wskazuje na to, że nie zachodzą wątpliwości, co do konstytucyjności tego przepisu w zakresie, w jakim należność z tytułu ustalonych kosztów zakończonych postępowań egzekucyjnych przyznaje on zastępcy zmarłego komornika w odniesieniu do postanowień ustalających owe koszty, które uprawomocniły się już po śmierci prowadzącego je i zmarłego komornika. Trafnie Sąd Rejonowy dostrzegł, że wprowadzie konstytucyjność powołanego przepisu nie była przez Trybunał Konstytucyjny analizowana dokładnie w takim stanie faktycznym, jaki występuje w niniejszej sprawie, ale podobieństwo jej stanu faktycznego do rozważonego przez Trybunał Konstytucyjny pozwala na kategorię wniosek, że ustawodawca przyjął datę zgonu komornika i prawomocności postanowień ustalających koszty poszczególnych postępowań za cezurę wyznaczającą tytuł różnych podmiotów do wynagrodzenia (ustalonych kosztów) postępowania egzekucyjnego.

Nie można zatem podzielić zarzutu naruszenia zaskarżonym wyrokiem art. 2, art. 32 ust. 1 i art. 64 ust. 2 Konstytucji RP przez zastosowanie w sprawie sprzecznego z Konstytucją RP art. 63 ust. 5 u.k.s.e.

3. Już wyżej wskazano, że działalność egzekucyjna komornika jest finansowana z opłat egzekucyjnych pobieranych przez komornika w wysokości i na zasadach określonych w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji, ale też ze środków na pokrycie wydatków na niektóre czynności dokonane w postępowaniu egzekucyjnym (art. 39 i 40 u.k.s.e.). Należności z tych tytułów oraz należności na pokrycie innych kosztów postępowania egzekucyjnego, na które składa się też wynagrodzenie pełnomocników wierzycieli, wpływają na rachunek kancelarii komorniczej, tak samo jak wpłaty dłużników i trzeciodłużników na pokrycie egzekwowanej należności wierzycieli. Opłaty egzekucyjne są pobierane wraz z egzekwowanym roszczeniem, bez konieczności wydawania przez komornika

odrębnego postanowienia o ustaleniu ich wysokości i prowadzenia osobnej egzekucji w celu ich ściągnięcia. Ostateczne rozliczenie kosztów postępowania egzekucyjnego w konkretnej sprawie następuje natomiast w postanowieniu wydawanym na podstawie art. 770 k.p.c. W efekcie, na rachunku bankowym kancelarii komorniczej znajdują się środki finansowe, które bezpośrednio nie są wpływami osoby piastującej urząd komornika, a status tego rachunku zbliża się do statusu znanego prawu bankowemu rachunku powierniczego (art. 59 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1988 ze zm.). Środki, które komornik może pobrać z tego rachunku odpowiadają wyłącznie wysokości jego podlegających ustaleniu co miesiąc dochodów, obliczanych jako różnica między opłatami pobranymi w poszczególnych sprawach, a kosztami działalności kancelarii. Część wpłat na rachunek stanowi też należności wierzycieli egzekwujących, podlegające przekazaniu im ze skutkiem w postaci umorzenia egzekwowanego zobowiązania.

Z powyższego wynika, że komornik nie może zawierać umów, na podstawie których środki zaksięgowane na rachunku jego kancelarii zostaną przeznaczone na inny cel niż określony ustawą. Osobną kwestią jest, że komornik nie powinien też pokrywać kosztów bieżącej działalności egzekucyjnej środkami uzyskanymi z kredytu obrotowego. Koszty te należy bowiem pokrywać wyłącznie ze źródeł określonych w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji. O ile okażą się one niedostateczne dla zabezpieczenia potrzeb organu egzekucyjnego i stworzenia mu odpowiednich warunków do wykonywania zadań, to komornik powinien podjąć działania zmierzające do racjonalizacji wydatków lub nawet do zaprzestania działalności, ze świadomością, że obowiązkiem władzy ustawodawczej jest monitorowanie sprawności systemu finansowania egzekucji i reagowanie na jego niewydolność, a obowiązkiem organów nadzorujących działalność komornika - reagowanie na naruszanie przez niego przepisów o źródłach finansowania egzekucji.

Z ustaleń dokonanych w niniejszej sprawie wynika, że J.S. zaciągnął kredyt obrotowy ma pokrycie kosztów swojej działalności jako komornika sądowego, a wierzycielności kredytodawcy zabezpieczył przez przełanie na rzecz banku środków finansowych prowadzonej przez niego kancelarii, które nie były jego własnością

(zaliczki wierzycieli i wpłaty dłużników), a - związku ze śmiercią J.S. - podlegały przejęciu przez jego następcę w ramach sprawowanego urzędu. Powstałe zobowiązanie kredytowe, dotyczące działalności prowadzonej na własny rachunek przez komornika, weszło w skład spadku po J.S., o czym świadczy i ta okoliczność, że bank wezwał jego spadkobierców o wykonanie zobowiązań kredytowych przed zaspokojeniem się z przedmiotu zabezpieczenia. Środki finansowe użyte w celu zaspokojenia roszczeń kredytowych banku były w całości należne następcy komornika w ramach urzędu, a zatem zastępcy komornika i później nowo powołanemu komornikowi, w celu przekazania wierzycielom wpłat pochodzących od dłużników, zwrócenia im zaliczek na wydatki oraz w celu pokrycia kosztów działalności egzekucyjnej. Przekazaniu spadkobiercom J.S. mogły podlegać te opłaty, których dotyczy art. 63 ust. 5 u.k.s.c., o ile nie byłby konieczne na pokrycie kosztów działalności egzekucyjnej za czas do daty otwarcia spadku. Skoro na pokrycie wierzytelności przysługującej bankowi w stosunku do J.S., ze względu na zawartą przez niego umowę, zostały użyte nienależące do niego środki finansowe, co doprowadziło do umorzenia zadłużenia, za które odpowiadali pozwani, jako jego spadkobiercy, to nie sposób odmówić powódce prawa do rozliczenia się nimi na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. Nie można zatem podzielić zarzutu skarżących, jakoby zaskarżony wyrok zapadł z naruszeniem art. 405 k.c. w zw. z art. 63 ust. 1-6 u.k.s.e. oraz art. 27 i art. 27a u.k.s.e. i art. 922 § 1-2 k.c.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

kc

jw

